

Bralsia at orlstyrara

2021 nr 4

Kära medlemmar!

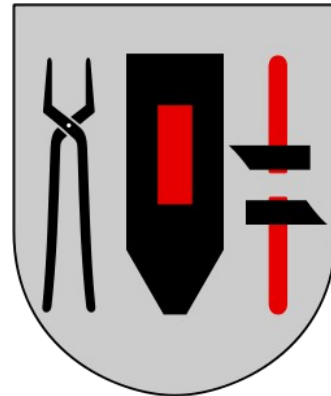
Nu fortsätter vi vår satsning på Härjedalens märkvärdigheter. Denna gång är vi glada att **Björn Björck** vill komma och berätta om Härjedalsvapnet. Hur många av er kan något om detta ämne? Själv vet jag ingenting, så det ska bli väldigt spännande att få höra Björn dela med sig av sina kunskaper.

Nu när novembermörkret har sänkt sig över Uppsala så är det roligt att vi återigen får se "Allt ljus på Uppsala". Det behövs något som lyser upp så det är synnerligen välkommet att staden vill glädja sina invånare med att låta kreativa personer få möjlighet komma med överraskningar av olika slag. I skrivande stund har jag tyvärr bara sett en mycket begränsad del av årets verk så jag har inte hunnit skaffa mig någon riktig uppfattning om vad jag tycker om dem, men visst livar de upp stadsbilden. Har ni några favoriter från tidigare år? Själv var jag mycket fascinerad av den starka laserstrålen, som 2014 lyste från Carolina och syntes flera mil ut på landet. Men det har funnits många vackra och roliga verk att välja på under åren.

När "Allt ljus på Uppsala" släcks så ersätts den av julbelysningen och då hoppas jag att ni börjar längta efter varm glögg och pepparkakor m.m. Kom då till Storgatan 11 den 4 december så ska vi förse er med sådant samtidigt som vi alla blir ännu lite mer bildade än tidigare. Ta gärna med Nya Sångboka så kanske vi kan sjunga några julsånger tillsammans också.

Varmt välkomna!

Eva

Brutus

Så har då Brutus, myskoxen som övergav Härjedalen för en vandring i Jämtland, flyttat till ett hägn på Myskoxcentrum.

Det var brand-sommaren 2018 som Brutus försvann från fjället och vandrade ner till Vemdalen och Vemhån möjligtvis för att han hamnade i brandröken där i Vemhån och tappade orienteringen. I somras kändes han som ett hot för både människor och djur då han klev in i en kohage i Hoverberg. Brutus har blivit både ett länsstyrelseärende och ett polisärende. Till slut togs beslut om att han skulle flyttas till Myskoxcentrum i Tännäs.

Så i slutet av augusti så sövdes Brutus med hjälp av en bedövningspil och efter att ha tagit ett antal prover, bland annat blodprov, fraktades han ombord på en lastbil.

Sedan transporterades Brutus vidare till Tännäs och Myskoxcentrum. Nu tillfaller myskoxen hägnet där och man kan utgå från att den kommer trivas där, det blir nog bättre än att vara ute i annan bebyggelse. Men Brutus härstammar från fjället, och kanske han saknar sina vilda fränder.

Jan Enger

Det är vi som styr och ställer i Gillet:

Ordförande Eva Hjelm (073 690 86 84), evahjelm@bahnhof.se **Vice ordförande** och **Sekreterare** Stefan Halvarsson (018-46 80 65), stefanhalvarsson4@gmail.com **Skattmästare** Bengt Hjelm (072 250 54 70), bengthjelm@bahnhof.se

Bibliotekarie Stellan Karlsson (076 30 93 936), stellan.karlsson43@gmail.com **Redaktör och hemsidaansvarig** Jan Enger (070 113 48 32), jan@enger.se, **Gillevärd** Anna Lundin (070 254 00 61), ann.k.lundin@gmail.com

Hemsida: www.jhgille.se **e-post:** info@jhgille.se **Plusgiro:** 39 30 09-6

Surströmmingskalaset den 10 september 2021

Hsom i Härjeådalen, det härliga, inte hemliga kanske, men fyllt av märkligheter, utgjorde temat epiterat "Ingen kunde Pater Noster i Ström", med undertiteln "Om Alltinget i Sveg, Nidälvens källor och andra härjedalska märkvärdigheter", detta när Gillet äntligen, efter nära på dagen ett och ett halvt år, kunde låta sina medlemmar sammanstråla igen in persona för att umgås och avnjuta surströmming å Pensionisternas hus, Storgatan i Upsala.

Den som stod för aftonens föredrag var **Evert Vedung**, bördig från Herrö utanför Sveg, vilken kunnigt och roande till datoriserade ljusbilder ciceronade deltagarna genom ovan rubricerade, i förstone något mystiskt framtonande, ämnen. Han uppgav bl.a.

Från cirka 1100 till 1645 tillhörde Härjeådalen kyrkligt till Nidaros stift, Jamtlann däremot till Upsala dito. Men det politiska skulle också ha sitt, så 1273 hölls i Sveg ett allting, varvid gränsen mellan Norge (varav Härjeådalen och Jamtlann dåmera utgjorde Östnorge) och Sverige skulle fastställas. Man började längst upp, således i Ström, varvid konstaterades, att därstädes – måhända till skillnad mot i Härjeådalen – ingen kunde sitt Pater Noster.

Om inflyttningen av folk till Härjeådalen eller Heriardal, d.v.s. Herrdal eller Lillhärddal, finns de välkända berättelserna om Herjulf och hans hustru Helga; Herjulf lär ha lyckats med bedriften att göra sig såväl osams med den norske kungen som inkontant med sveakungen. Måhända var det därför han slog sig ned i det öde land som sedermera kom att bli Härjeådalen. Herjulf och Östnorge är för övrigt omnämnda i *Landnamabok* (en sammanställning av Islands första bebyggare och släkter).

Övergick så föredragshållaren till diverse geografiska sällsamheter: det högt belägna västra Härjeådalen utgör upprinnelsen till en god del av de svenska älvarna. Det längsta systemet utgör Rogen – ån Röa – sjön Femunden i Norge – Klarälven – Väneren – Göta älv. Men i dessa trakter har även Indalsälven, Ljungan, Ljusnan och, vilket inte nämndes, något biflöde till Österdalälven, sitt upphov. Dock har även Norge sin beskärda del härifrån, genom att dess längsta älv Glomma begynner i sjön Bolagen vid Rutfjället nära Fjällnäs, att icke förglömma Nidälven, med sin början i trakterna av Sylsjön. Nea och sedan Nidälven mynnar som bekant i Trondheim, f.d. Nidaros. Om Nidälven – "stillta och vacker du är etc" – gjordes på sin tid för övrigt en känd inspelning med Harry Brandelius, redan 1949.

Kom Vedung därefter in på ett antal bemärkta härjedalska personer; inledningsvis om sedermera kyrkoherden i Luleå, Johannes Olai Unaeus (1667-1735), född i Mo torp, Sveg. Vad var då Mo torp? Jo, Sveg var ursprungligen endast en kyrkplats; det var i högre liggande byar – Överberg, Duvberg och Ytterberg – folk bodde. Av Mo torp härrör beteckningen Svegsmon. Alltnog, denne Unaeus författade 1694 verket *Herdalie descriptionem*, en första mångsidig beskrivning av Härjeådalen. Häri görs åtskillnad mellan *Hogdalia superior* (= Överhogdal, som ligger i Härjeådalen, till skillnad mot det hälsingska Ytterhogdal, *Hogdalia inferior*).

Vidare nämndes trion *Three Lucky Swedes*, tre till Amerika utvandrade män, varav en var Erik Lindblom (1857-1928), född i Strådalen, Linsells socken. Dessa tre gjorde stora guldfyndigheter på Sewardhalvön i Alaska, på stranden till Berings sund, vid ett ställe utan namn (*No name*, sedermera *Nome*, vars grundare de anses som). De övriga var Jafet Lindeberg och John Brynteson. Den sist nämnde, från Ärtemark, Bengtsfors i Dalsland, blev oerhört rik, med en

förmögenhet värderad till 600 miljoner dollar, nu motsvarande 130 miljarder kr.

Än ytterligare omtalades Överhogdalstapeten, daterad till c:a 1100, i tid jämförbar med Bayeuxstapeten, och med motiv av bl.a. hästen Sleipner, vikingaskepp, asken - tillika världsträdet - Yggdrasil, nornorna vid dess rot, och den betydelse konstnären Paul Jonze och landshövdingen Ellen Widén (grundare av Jämtslöjd 1908 och Jamtli 1912) spelade för tapetens i Överhogdal upptäckt och bevarande.

Avslutningsvis nämndes de traditionsrika Härjulfsspelen, landets äldsta skidtävling för skolungdomar i Sveg, från 1920, dock att Herrö startade med dylik skidränning redan 1901.

För sin förnämliga framställning avtackades Vedung med en flaska innehållande italiensk Langhe Nebbiolo, därtill schweizisk Gruyèreost samt en spansk blåmögelse.

Övrigt att omtala är entusiastisk allsång under **Ando Sundelins** egid, och att sedvanlig lotteridragning med idel högvinster förevor; där bidrog **Anna Lundin** bl.a. med ett antal donerade burkar smaskig hemgjord plummonmarmelad, ävensom en delikat äppelkaka, vilken sist nämnda godsak hade **Birgitta Fjellström** som saliggjord vinnare.

Stefan Halvarsson

KULTURN

Bengt-Eric Norlén är ett välkänt namn för många Gillemedlemmar. En kulturell nestor som erhållit vårt hembygdstipendium och spelat hos oss vid ett par tillfällen. Till sin musikaliska profession violinist har han varit primus motor för Ovikenveckan som gått av stapeln vartannat år sedan 1993. I Avisen nr 2 från 2019 finns en presentation från veckan sommaren 2019, men i år ställdes Oveckan in på grund av pandemin.

Bengt-Eric har dock inte varit sysslolös. I augusti invigdes **KulturN** i Myrviken. På sin hemgård i Namn har Bengt-Eric låtit bygga om lagården till en evenemangssal.

Det mesta av bygget har Bengt-Eric själv stått för, men han har också haft hjälp av t.ex. svetsare och elektriker och sambon Berit har också hjälpt till. En hel del detaljer från lantbrukstiden finns inbyggda, annat är helt nybyggt såsom en pubdel och trappan upp till läktaren. Lamporna i entrén har byggts av mjölkсилor och dörren in till salen är den gamla ytterdörren till boningshuset.

För att förbättra klangen i rummet är golvet nygjutet och belagt med plankgolv. Planken kommer från egna skogen.

Hur skall lokalen då användas? Konserter, teater, föreläsningar, konstutställningar, fester, sammanträder och musikkurser är exempel som Bengt-Eric ger. Och naturligtvis är det en perfekt replokal. Den blir dock för dyr att hålla varm på vintern.

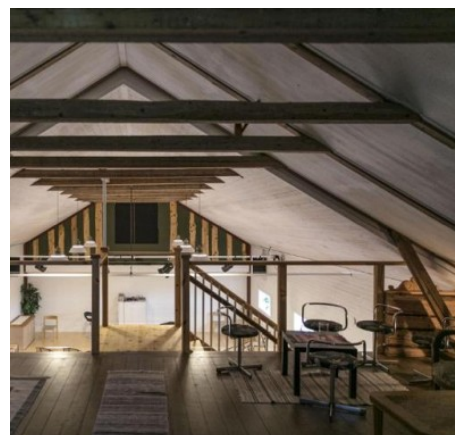
Sammanlagt ryms 120 personer sittande i sal och läktare och Bengt-Eric hoppas genomföra kammarkonserter. En mellanstor konsertflygel står på önskelistan.

Den 21 august var det invigning för inbjudna gäster. Bengt-Eric på sin 200 år gamla fiol och David Wahlén (härstammar från Persåsen) på dragspel spelade. Från Bach till musical. bl.a. polskor från bygden. Kvällen avslutades med ett stycke av den ryske kompositören Derbenko och publiken kunde lämna den nya konsertlokalen och den

vackra utsikten över storsjöbygden.

En glad Bengt-Eric Norlén mottar JH Gilles hembygdstipendium 2017.

Landskapsrätter

I Avisen har vi då och då presenterat JH:s landskapssymboler, t.ex. blommor, stenar och fåglar. Nu visar vi här några landskapsrätter. Det råder större konkurrens när det gäller att utse rätterna, såväl ideella sällskap som kommersiella företag har gett sina förslag. Här anges de rätter som återfinns i Wikipedia. Visst är det utmärkta rätter, men nog kan man sakna surströmmingen. Den är dock Ångermanlands landskapsrätt.

	<i>Landskapsrätt enligt boken Sveriges landskapsrätter, 1999</i>	<i>Landskapsrätt enligt Ica</i>	<i>Landskapsrätter enligt boken Sveriges nya landskapsrätter, 2010</i>
<i>Härjedalen</i>	<i>Ugnstekt, örtfyllad fjällröding med flötgröt och ragu på toppmurklor, sparris och svartrot</i>	<i>Röding med flötgröt</i>	<i>Mandelpotatisväffla med siksallad</i>
<i>Jämtland</i>	<i>Bouillabaisse på röding med syrade rotfrukter, serverat med getostfilbunke i tunnbrödsksåsa</i>	<i>Älgstek med murklor</i>	<i>Jämtländsk viltgulasch</i>

*Jämtar och Härjedalingar i Uppsala med omnejd
hälsas välkomna till*

Förjulskafe

*i Pensionärernas hus Storgatan 11
lördag den 4 december 2021 kl 14.00*

Björn Björck berättar om Härjedalsvapnet

Glögg och kaffe med tillbehör till en kostnad av 100 kr

Tag med Nya sångboka eller köp den på plats

Anmälan senast 30 november till gillevard@jhgille.se eller Anna Lundin, tel. 070 254 00 61

Betala gärna i förväg till vårt plusgiro 39 30 09-6